

N:o 28.

Ank. till Riksd. kansli den 13 mars 1902, kl. 1 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 15 kap.
2 § giftermålsbalken.*

Lagutskottet har till behandling förehaft en af herr *M. F. Nyström* i Andra Kammaren afgifven och till utskottet hänvisad motion, n:o 52, af följande lydelse:

»Från Fredrika Bremer-förbundet har undertecknad, med begäran om motions väckande, mottagit ett så lydande protokollsutdrag:

»Utdrag ur protokoll, hållet vid Fredrika Bremer-förbundets styrelsesammanträde onsdagen den 15 januari 1902.

§ 4. Behandlades det från den 2 december 1901 bordlagda ärendet rörande stadgandet i 15 kap. 2 § giftermålsbalken derom, att då båda makarna voro till skilnaden vållande, skulle, i händelse de voro lika fallna att boet och barnen förese, mannen vara dertill närmare, och beslöts, att Fredrika Bremer-förbundet skulle verka för motion hos Riksdagen derom:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om införande af sådana ändrade eller förtydligade bestämmelser i gällande lagstiftning om äktenskapsskilnad, att, vare sig denna är slutlig eller ålagd på ett år till säug och säte, rätten att förese barnen må tillerkännas den af makarna, som i sådant hänseende är mest passande eller, om de äro dertill lika fallna i öfrigt, den, som i afseende å hvarje barns

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 7 Saml. 23 Häft. (N:o 28.)

ålder, kön och andra förhållanden pröfvas för detsamma såsom vårdare lämpligast.

Detta beslut justerades genast.

In fidem
Sigrid Utrich,
sekreterare.»

Då Riksdagen år 1899 i skrifvelse till Kongl. Maj:t begärde utarbetandet af förslag till ny lagstiftning rörande skilnad i äktenskap och trolofning, lärer Riksdagen till äfventyrs ej vara benägen att i afvaktan härpå uti särskilda skrivelser ytterligare framföra speciella önskemål, som dervid böra komma under öfvervägande. Icke heller är det antagligt, att statsmakterna skulle finna lämpligt eller ens möjligt att särskildt för sig slutgiltigt ordna den af förbundet upptagna angelägenheten utan sammanhang med det mera omfattande lagarbete, som afses med Riksdagens skrifvelse.

Då emellertid denna senare lagstiftnings slutliga lösning med all sannolikhet måste draga ut på tiden, förtjenar i alla händelser att öfvervägas, huruvida ej ur nuvarande lagstiftningen kan redan nu borttagas den öfverklagade principen, så att den ej får tillfälle att vidare i tillämpningen göra sig gällande. Dertill synes äfven allt skäl föreligga, då densamma med nuvarande rättsuppfattning innebär en stor orättvisa mot hustrun och en kränkning af hennes dyrbaraste pligter och rättigheter. En ändring kan äfven lätt åvägbringas genom att orden »vare då mannen närmare» utbytas mot t. ex. »skilje då domaren dem emellan efter ty som skäligt pröfvas».

På grund häraf får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen ville för sin del antaga den ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken, att orden »vare då mannen närmare» utbytas mot: »skilje då domaren dem emellan efter ty som skäligt pröfvas».

15 kap. giftermålsbalken afhandlar ämnet, »huru med bo och barnens uppehålle förhållas skall, då man och hustru lagligen skiljas till säng och säte». 2 § i nämnda kapitel lyder sålunda:

»Nu äro de begge till skilnaden vållande; då eger den boet och barnen förese, som bäst dertill fallen är, och den andre njute deraf till nödigt uppehålle, efter ty boet tål, och Domaren pröfvar. Äro de lika dertill

fallne; vare då mannen närmare. Är det ingendera; nämne då Domaren tvenne goda män, som barnen och egendomen vårda, och låte mannen och hustrun med barnen deraf underhåll få».

Ifrågavarande stadgande är ett naturligt uttryck af 1734 års lags uppfattning, att mannen, så länge äktenskapet ej blifvit fullständigt upplöst, principiellt är den, hvilken bestämmanderätten öfver familjens och boets angelägenheter tillkommer. Mindre torde det öfverensstämma med nutidens allmänna åskådning och uppfattning, särskildt sedan genom efter hand vidtagna lagändringar hustrun beredts en i förmögenhetsrättsligt hänseende friare och mera sjelfständig ställning inom äktenskapet. Vid bedömandet af förevarande fråga synes dock utskottet uppfattningen om hvad som härutinnan i och för sig kan vara bäst och riktigast ej vara ensamt afgörande.

Fråga om ändring i större eller mindre delar af lagstiftningen om äktenskapsskilnad har flere gånger varit föremål för Riksdagens pröfning. Sålunda framlade Kongl. Maj:t för 1898 års riksdag en proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 13 kap. 4 § giftermålsbalken i syfte att förekomma olägenheter, som i lagtillämpningen gjort sig gällande i fråga om äktenskaps upplösning på grund af s. k. egenvilligt öfvergifvande. Lagutskottet, som behandlade berörda kongl. proposition, erkände väl, att, enligt hvad erfarenheten visat, sistnämnda stadgandes affattning lemnade rum för en med lagstiftarens mening och äktenskapets helgd icke öfverensstämmande tydning af detsamma, men fann sig dock ej kunna tillstyrka propositionens antagande, då gällande lagstiftning angående skilnad i äktenskap och trolofning vore behäftad med andra framträdande brister än den anmärkta samt det vid sådant förhållande ej syntes lämpligt att underkasta allenast en af bestämmelserna rörande skilnad i äktenskap ändring. Alla dithörande stadganden borde genomgå samtidig revision, emedan eljest lätt det inre sambandet mellan lagens olika bestämmelser kunde förryckas, hvarförutom en dylik partiel lagändring kunde komma att verka undanskjutande på den erforderliga, mera omfattande revisionen. Propositionen blef derefter i enlighet med utskottets hemställan af Riksdagen afslagen.

De skäl, som af 1898 års Riksdags lagutskott sålunda åberopats mot ett antagande af den af Kongl. Maj:t föreslagna partiella lagändringen i hithörande ämnen och hvilka skäl torde hafva varit för Riksdagen bestämmande vid dess ofvannämnda beslut, synas i ännu högre grad tala emot bifall till förevarande motion, då frågan om en fullständig revision af gäl-

lande stadganden om skilnad i äktenskap och trolofning numera blifvit mera aktuel, sedan 1899 års Riksdag i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta berörda stadganden undergå granskning samt till Riksdagen afgifva de förslag till ny lagstiftning härutinnan, hvar till denna granskning kunde föranleda. Något synnerligt behof af en sådan lagändring, som motionen afser, synes utskottet ej heller förefinnas, då mannens företrädesrätt att vid skilnad till säng och säte förese boet och barnen ju är stadgad endast för det fall, att, då båda makarna äro till skilnaden vållande, de äro för uppdraget lika lämpliga, och de fall väl torde vara ganska sällsynta, då icke en eller annan omständighet gör den ene eller andra af makarna mera lämplig i berörda afseende.

Skulle emellertid en lagändring i motionens syfte ega rum, torde en sådan icke lämpligen böra ske, såsom motionären ifrågasatt, allenast genom införande af den bestämmelse, att domaren, om båda makarna vore lika lämpliga att förese barnen och boet, egde skilja emellan dem efter ty som skäligt pröfvades, utan borde i sammanhang dermed till ledning för domarens afgörande omförmälas sådana omständigheter, hvartill han vid ett dylikt afgörande hade att taga hänsyn.

Med stöd af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1902.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

af herr *Zetterstrand*, som på teoretiska grunder ansett sig icke kunna underlåta att tillstyrka bifall till motionen;

af herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Gussing* instämt:

»Den rättsprincip, som motionären vill hafva borttagen ur lagen, är, såsom äfven utskottet erkänt, stridande mot nutida rättsuppfattning.

För sin mening att motionen icke desto mindre bör afslås, åberopar utskottet först, att ett vid 1898 års riksdag väckt förslag om ändring i viss del af lagstiftningen rörande skilnad i äktenskap afslogs af Riksdagen därför, att i sammanhang dermed borde afhjelpas äfven andra brister i nämnda lagstiftning. Denna utgång berodde dock derpå, att Riksdagen, såsom förhandlingarne tydligt visa, fann den väckta frågan ega det inre samband med andra delar af berörda lagstiftningsområde, att den ej lämpligen kunde lösas för sig sjelf. Förslaget föll, med andra ord, därför att det för att begagna en talares i Första Kammaren uttryckssätt »icke angick en fristående fråga». Lagutskottets ordförande, som å sin sida förordade bifall till förslaget, stödde också sitt yrkande derpå, att förslaget enligt hans uppfattning »fyllde hvad man kan begära af en partiell lagförändring». Det af motionären väckta förslaget afser deremot en alldeles fristående fråga, som ej bringar någon förvirring i innehållet eller tillämpningen af öfriga stadganden, utan allenast genomför en oomtvistlig rättsgrundsats, hvilken man redan nu inser böra bibehållas äfven vid en blifvande omarbetning af hela lagstiftningsområdet.

Utskottet antyder nu emellertid vidare, att då Riksdagen år 1899 upprepade sin begäran från år 1879 om utarbetande af förslag till ny lagstiftning rörande skilnad i trolofning och äktenskap, bör all lagstiftning i detta ämne tills vidare hvila. Detta beror dock närmast på tidpunkten, då det begärda förslaget kan väntas. I detta afseende yttrade justitieministern år 1898 i Första Kammaren, att en lagstiftning af förenämnda omfattning måste kräva en tid, »som kom in ett godt stycke på nästa århundrade». Lagutskottets ordförande anslöt sig äfven vid samma tillfälle till den sålunda uttalade uppfattningen om att det ifrågasatta målet »icke kunde

vinnas på jernförelsevis lång tid». Sannolikheten af detta antagande bestyrkes ytterligare deraf, att derförinnan en betänketid i ämnet på tjugu år ej ledde till något resultat. Och kommer, såsom antydes i motiveringen till det af innevarande års Riksdag antagna förslaget om inrättandet af en lagberedning, till äfventyrs åt denna beredning öfverlemnas att uppgöra förslag till omarbetning af hela giftermålsbalken, så skall en dylik ytterligare utvidgning af ämnet uppskjuta dessa frågors framtida afgörande till det fullständigt ovissa. Det har med rätta icke ansetts, att man i afvaktan på dylika framtidsmål alldeles bör afböja lättare genomförbara partiella reformer, hvilka kunna vara till gagn under väntetiden.

Utskottet anför ytterligare, att framställningen ej påkallas af något synnerligen stort behof. Ett dylikt skäl för ett afstyrkande kan låta säga sig i frågor af mera formel natur. Men när det gäller en allmänt mänsklig rättsgrundsats, så föreligger behof nog för en lagändring, när lagen genom sin blotta bokstaf åsidosätter densamma och sålunda äfven inbjuder till dess åsidosättande i tillämpningen. Det förekommer för öfrigt, att domstolarne anse sig böra efter ordalagen tillämpa ifrågavarande stadgande såväl vid skilnad till säng och säte som analogivis i tvist mellan makar, som blifvit slutligen skilda i äktenskapet. Ett uttryck af ifrågavarande stadgandes inflytelse torde ock utgöras af det i mål rörande uppfostringsbidrag till oäkta barn ofta från barnafadern framkomna yrkandet att få begagna sig af sin »lagliga» rätt såsom fader att sjelf få taga hand om barnet, ett anspråk, som deremot i detta fall plägar merendels afvisas af domstolarne.

Utskottet uttalar till sist, att i hvarje fall borde i lagtexten till ledning för domarens afgörande omförmälas sådana omständigheter, hvartill han vid afgörandet hade att taga hänsyn. Detta synes ej vara något skäl för afslag å motionen, utan skulle endast föranleda till uppgörandet af en annan formulering, såsom t. ex. »skilje då domaren dem emellan efter ty som med afseende å barnens ålder och kön samt andra förhållanden pröfvas skäligt». I berörda afseende kan emellertid endast ifrågakomma ett uppräknande af exempel på de förhållanden, som sjelfskrifvet framställa sig till bedömande vid ett skäligt afgörande, ty lagen måste i alla fall lemna domaren öppet att taga hänsyn äfven till andra inverkan omständigheter, som ej kunna så noga specificeras. Dylika mindre betydelsefulla vidlyftigheter höra också bäst hemma just till den utförligare lagstiftning, hvarpå man väntar, hvaremot motionärens förslag inom ramen af 1734 års lag framstår såsom fullt lika tillfredsställande.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer jag, att ifrågavarande motion måtte af Riksdagen bifallas.»;

samt af herr *N. Nilsson*.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han på grund af åtnjuten ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Jemväl herr *Jönsson* har velat hafva antecknadt, att han icke deltagit i motionens behandling inom utskottet.
